

Den svenska miljörätten

Supplement februari 2010

Boken "Den svenska miljörätten" (andra upplagan 2008) uppdateras genom supplement på Iustus förlags hemsida. Vi tar upp ny och ändrad lagstiftning samt rättsfall. Det är nyheter inom miljörätten som vi bedömer vara särskilt viktiga. Uppdateringen är inte heltäckande. Nyheterna behandlas i huvudsak i den ordning som följer av bokens disposition. Supplementet från februari 2010 innehåller bl.a. följande:

- Skyddet för nationalstadsparker blir svagare och osäkrare.
- Reglerna om strandskydd förändras i flera avseenden, bl.a. överläts det mesta av dispensprövningen till kommunerna.
- I syfte att förenkla prövningen av gruppstationer för vindkraftverk (med viss storlek) prövas anläggningarna normalt enbart enligt miljöbalken, inte enligt PBL, samtidigt som en ny kommunal vetorätt införs för dessa anläggningar.
- Reglerna om prövning av täkter ändras, bl.a. försvinner förbudet mot täkter som "kan befaras försämra livsbetingelserna för någon djur- eller växtart som är hotad, sällsynt eller i övrigt hänsynskrävande".
- Miljööverdomstolens dom om Citytunneln i Stockholm ger ytterligare stöd för synsättet att en prövning normalt ska omfatta olika delar av och olika verkningar från en verksamhet.
- Miljööverdomstolen har i flera domar framhållit att begränsningsvärden inte längre ska utformas som gränsvärde respektive riktvärde, i stället lyfts kontrollfunktionen fram i villkoret.
- Inför den tredje handelsperioden med början 2013 förändras den svenska lagstiftningen så att tillstånd enligt lagen om handel med utsläppsrätter ska omfatta utsläpp av inte bara koldioxid utan även dikväveoxid och perfluorkolväten.
- Miljöbalken har ändrats för att inte komma i konflikt med EU:s kemikalieförordning Reach.
- Producentansvaret utvidgas.
- I domen C-263/08 *Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening mot Stockholms kommun genom dess marknämnd* (DLV-målet) underkänner EU-domstolen det svenska kravet på att en miljöorganisation måste ha minst 2000 medlemmar för att få överklaga (16 kap. 13 § miljöbalken).
- Miljöskadeförsäkringen och saneringsförsäkringen i miljöbalken har upphävts.

Hushållningsbestämmelserna

1994 infördes en regel om skydd för nationalstadsparker i 3 kap. 7 § dåvarande lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser. Det blev därmed möjligt för riksdagen att avsätta grönområden i en tätort för att skydda natur- och kulturmiljövärden. Regeln gav ett relativt starkt skydd för sådana parker; ny bebyggelse och nya anläggningar fick komma till stånd och andra åtgärder vidtas bara om det kunde ske ”utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas”. Samtidigt avsattes en nationalstadspark i Ulriksdal–Haga–Brunnsviken–Djurgården. 1997 avslöjades regelns styrka i ett rättsligt avgörande.¹ Regeringsrätten upphävde ett regeringsbeslut om detaljplan som medgav byggandet av Norra länken, med vissa fysiska ingrepp i en del av parken. Man kan misstänka att den domen hämmade kommunernas vilja att skapa nya nationalstadsparker. Efter 16 år finns fortfarande bara en i landet.

Regeln om nationalstadsparker överfördes till 4 kap. 7 § miljöbalken. Den ändrades 2009 på så sätt att åtgärder är tillåtna som orsakar ”ett tillfälligt intrång eller en tillfällig skada” i området, förutsatt att 1) ”åtgärden höjer parkens natur- och kulturvärden eller tillgodoser ett annat angeläget intresse” och, samtidigt, 2) ”parken återställs så att det inte kvarstår mer än ett obetydligt intrång eller en obetydlig skada”.² Det senare kravet bör innebära ett fortsatt relativt starkt skydd för området, men det är svagare och även osäkrare än tidigare.

Miljökonsekvensbeskrivningar (MKB)

Verksamheter som är anmälningspliktiga hos kommunal nämnd kan anses medföra ”betydande miljöpåverkan” enligt vissa kriterier i bilaga 2 till förordningen om miljökonsekvensbeskrivningar. I så fall ska (inte får) nämnden förelägga verksamhetsutövaren om att ansöka om tillstånd. Denna ordning är nödvändig för att efterleva EU:s MKB-direktiv.³

Naturskydd

Strandskydd

Det har skett en hel del ändringar i strandskyddsbestämmelserna under 2009.⁴ Ett viktigt syfte har varit att underlätta för bebyggelse i glesbygdsområden med god strandtillgång.

¹ RÅ 1997 ref. 18. Boken s. 166.

² SFS 2009:293.

³ 9 kap. 6 § MB och 26 a § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Se även 6 kap. 4, 5 och 7 §§ miljöbalken. SFS 2009:652.

⁴ SFS 2009:532; 7 kap. 13–18 h §§ MB. Boken, avsnitt 12.2.6.

Tanken är alltså att strandskyddet ska differentieras i landet. Det kommunala och regionala inflytandet ökar medan Naturvårdsverkets roll minskar i betydelse.

Länsstyrelsen beslutar om upphävande av strandskydd i ett område och har även kvar ett ansvar för beslut om dispens, men bara i vissa särskilda situationer. Kommunen har rätt att upphäva strandskyddet i beslut om detaljplan enligt PBL och ges dessutom ett huvudansvar för dispensgivningen enligt miljöbalken.

För att skärpa tillämpningen specificeras i lagtext vilka faktorer som utgör ”särskilda skäl” i beslut om upphävande av strandskydd och dispens i enskilda fall. När det gäller områden för ”landsbygdsutveckling i strandnära områden” är ramarna vidare. En av grunderna för upphävande eller dispens är då att en byggnad, verksamhet, anläggning eller åtgärd ”bidrar till utvecklingen av landsbygden”. I propositionen framhålls att avsikten inte är att utgå från det strandnära lägets fördel för en ”enskild persons ekonomiska förhållanden”, utan ”det ska vara fråga om en mer långsiktig ekonomisk påverkan i ett lokalt eller regionalt perspektiv”. Som exempel nämns mindre anläggningar för turism eller näringsverksamhet, såsom campingstugor, kanotuthyrning, strandcafé eller försäljning av fiskprodukter. Även golfbanor kan höra hit.⁵

Det blir alltså väsentligt var i landet det bedöms vara fråga om ”landsbygdsutveckling i strandnära områden”. Lagstiftningen anger flera kriterier som samtliga måste vara uppfyllda. Bl.a. ska området ha en sådan begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt. I vissa områden, såsom på Gotland och vid Väner och Vättern, ska bedömningen vara mer restriktiv. Några kustområden, framför allt i södra halvan av landet, utesluts. Utifrån lagens ramar ska kommunerna i översiktsplaner redovisa vilka områden det är fråga om.⁶ Redovisningen blir vägledande inför beslut om upphävande och dispens.

En annan nyhet är att beslut om upphävande och dispens från strandskyddet normalt inte ska omfatta ett område som behövs för att ”mellan strandlinjen och byggnaderna eller anläggningarna säkerställa fri passage för allmänheten och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet”. Enligt propositionen ska området ha en sådan omfattning att det i praktiken inte avhåller allmänheten från att passera. Det bör därför normalt vara minst ett

⁵ Prop. 2008/09:119, s. 107.

⁶ 4 kap. 1 § PBL. Det ska handla om preciserade områden. Utpekandet får inte vara svepande genom att ange att t.ex. östra delarna av kommunen ska omfattas.

tiotal meter, men kan variera med hänsyn till förhållandena på platsen, t.ex. lokala byggnadstraditioner.⁷

De generella undantagen från strandskyddet har utökats. Numera undantas även byggande av allmän väg och järnväg enligt fastställd arbetsplan respektive järnvägsplan. Undantaget för areella näringar preciseras något. Det ska vara fråga om en byggnad (inte bostad), anläggning, anordning eller åtgärd som ”för sin funktion måste finnas eller vidtas inom strandskyddsområdet”.

Kommunen ges alltså ett huvudansvar för dispensgivningen; en remarkabel makttilldelning mot bakgrund av det dokumenterat utbredda missbruket av kommunal dispensprövning i strandskyddsärenden under många år.⁸ Till detta kommer att Naturvårdsverket har överklagat i relativt få fall. Det är mot denna bakgrund man ska se länsstyrelsens nya kontrollfunktion. Länsstyrelsen ”ska” pröva en kommuns beslut att ge dispens, om det finns skäl att anta att beslutet inte uppfyller de rättsliga förutsättningarna, eller att det brustit i den formella handläggningen.⁹ Länsstyrelsen ska även pröva ett kommunalt beslut om detaljplan som innebär att strandskyddet upphävs i strid med förutsättningarna i 7 kap. miljöbalken.¹⁰

Mot bakgrund av erfarenheterna från kommunal dispensprövning inom strandskyddat område, i kombination med att Naturvårdsverket frångått rätten att överklaga kommunala dispensbeslut, kan man utgå från att länsstyrelsens kontrollutövning blir avgörande för om strandskyddet ska upprätthållas eller urholkas i attraktiva områden. En annan fråga är vilket underlag som kommer att krävas för att kunna bedöma områdets livsvillkor för djur och växter på land och i vatten. Den frågan är i princip lika viktig oavsett om stranden ligger i t.ex. den högexploaterade skärgården utanför Stockholm eller i den relativt glest bebyggda skärgården i Norrbotten.

Beslut om upphävande av strandskydd kommer att utgöra förvaltningsbeslut som normalt är överklagbara. När det handlar om dessa beslut, och när det gäller dispenser, får numera också miljöorganisationer klaga.¹¹

⁷ Prop. 2008/09:119, s. 112.

⁸ Prop. 2008/09:119, s. 32. Se också Naturvårdsverkets rapport 5185 *Kartläggning m.m. av strandskyddsbestämmelserna*, april 2002. Av 685 granskade dispensbeslut bedömdes endast 32 % vara välgrundade. En stor del bedömdes vara formellt felaktiga eller baserade på bristfälligt underlag. Se rapporten, s. 26.

⁹ 19 kap. 3 b § MB.

¹⁰ 12 kap. 1 § 4 PBL

¹¹ 16 kap. 13 och 14 §§ MB. Se även nedan om utvidgad klagorätt för miljöorganisationer efter dom i EU-domstolen. För grannar är möjligheten att klaga på strandskyddsbeslut mycket liten.

Biotopskydd

Reglerna om biotopskydd har ändrats i några avseenden. Bl.a. har även kommunen numera rätt att bilda sådana.¹²

Intrångsersättning utan ”toleransavdrag”

Det så kallade ”toleransavdraget” i 31 kap. 6 § miljöbalken har tagits bort. Regeln aktualiserades vid intrångsersättning till markägare. Denna rätt uppkommer när pågående markanvändning inom berörd del av fastighet ”avsevärt försvåras” (”toleranströskeln”), t.ex. på grund av restriktioner inom ett naturreservat eller när tillstånd avslås till avverkning av fjällnära skog (skogsvårdslagen). Tidigare skulle från ersättningen avräknas det intrång som inte var ”avsevärt försvårande”. Lagändringen innebär att markägare nu behandlas olika. Om intrånget ligger strax under toleranströskeln får den markägaren tåla intrånget utan någon ersättning alls, medan den markägare vars intrång hamnar över tröskeln får ersättning för allt.¹³

Natura 2000 och Sveriges ekonomiska zon

Efter en lagändring 2008 kan särskilda skyddsområden och särskilda bevarandeområden (Natura 2000) bildas även inom Sveriges ekonomiska zon.¹⁴

Miljöfarlig verksamhet

Prövning av vindkraftverk (”miljöfarlig verksamhet” m.m.)

Stora vindkraftverk och gruppstationer (två eller flera vindkraftverk som utgör samma anläggning) har tidigare tillståndsprövats enligt miljöbalken som ”miljöfarlig verksamhet”, ibland även som vattenverksamhet.¹⁵ Vissa anläggningar har först tillåtlighetsprövats av regeringen enligt 17 kap. miljöbalken. En prövning har även skett enligt PBL (bygglov och i vissa fall detaljplan).

På grund av ordningen med flera olika prövningar har det ibland tagit lång tid att genomföra vindkraftsprojekt, särskilt när beslut överklagats av närboende eller myndigheter.¹⁶ Samtidigt har riksdag och regering vid olika tillfällen framhållit vikten av en snabb

¹² SFS 2009:1322.

¹³ SFS 2009:1322.

¹⁴ SFS 2008:831. Se främst 7 kap. 32 § miljöbalken.

¹⁵ Även andra prövningar kan aktualiseras, t.ex. om anläggningen påverkar naturmiljön inom ett särskilt skydds- eller bevarandeområde; 7 kap. 28 a § MB.

¹⁶ Problematiken behandlas i Pettersson, Maria; *Renewable energy and the function of law: a comparative study of legal rules related to the planning, location and installation of windmills*, Luleå tekniska universitet 2008:65 (doktorsavhandling). Se även Michanek G och Söderholm P; *Medvind i uppförsbacke, En studie av den svenska vindkraftspolitiken*. Rapport till Expertgruppen för miljöstudier 2006:1.

utbyggnad av vindkraften som ett led i den nationella klimat- och energipolitiken. Bl.a. beslutades år 2002, som planeringsmål, att vindkraften skulle byggas ut så att den år 2015 ger totalt 10 TWh tillförd energi. Ett planeringsmål 2007 är 30 TWh 2030. I slutet av 2008 var bidraget ca 2 TWh tillförd energi.¹⁷

I syfte att förenkla prövningen har reglerna nu ändrats, i huvudsak så att gruppstationer med relativt höga vindkraftverk (minst 120 meter) prövas som ”miljöfarlig verksamhet” av länsstyrelsen,¹⁸ samtidigt som kontrollen enligt PBL försvinner i de allra flesta fall där anläggningen prövats enligt miljöbalken; inget krav på bygglov¹⁹ och krav på detaljplan endast om det är ”stor efterfrågan på mark för byggnader eller andra anläggningar”.²⁰

Ändringen i PBL innebär att kommunen förlorade möjligheten att styra över vindkraftsutvecklingen i samband med detaljplanering och bygglovsprövning. I stället infördes en anmärkningsvärd regel i 16 kap. 4 § miljöbalken.²¹ Tillstånd enligt 9 eller 11 kap. miljöbalken till en anläggning för vindkraft får endast ges om kommunen har tillstyrkt. En kommun kan av vilken anledning som helst blockera tillkomsten av en vindkraftsanläggning, även om vindförhållandena är idealiska och miljöpåverkan obetydlig. Kommunen har därmed en starkare makt över vindkraftsutvecklingen än vad den tidigare hade enligt PBL, eftersom beslut om detaljplan, områdesbestämmelser och bygglov som rörde vindkraftverk kunde överklagas. Genomförandet av svensk nationell vindkraftspolitik är därmed i ännu högre hög grad än före ändringen en kommunal fråga.

Liksom tidigare är vindkraftverk som byggs i vatten som huvudregel prövningspliktiga vattenverksamheter enligt 11 kap. miljöbalken. Vidare kan regeringen ibland pröva stora vindkraftsanläggningar enligt 17 kap. miljöbalken. Även dessa är nu relaterade till storlek och inte uteffekt. Förbudet i 4 kap. 3 § mot att uppföra stora vindkraftsanläggningar på Öland är upphävt. Sådana anläggningar ska dock fortfarande prövas mot miljökrav enligt andra regler i miljöbalken, bl.a. lokaliseringsregeln i 2 kap. 6 §.

¹⁷ Fakta och siffror, Energiläget 2009, Energimyndigheten ET 2009:29, s. 10.

¹⁸ Enstaka vindkraftverk högre än 50 meter (inklusive rotorblad), liksom gruppstationer med relativt låga vindkraftverk, är anmälningspliktiga (C-anläggningar). Se närmare detaljerna i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, bilagan 40.90, 40.95 och 40.100.

¹⁹ 8 kap. 2 § PBL.

²⁰ 5 kap. 1 § PBL.

²¹ SFS 2009:652.

Prövning av täkter

De särskilda hänsynskraven vid prövning av täkt (av berg, torv, grus m.m.) i 9 kap. 6 a § miljöbalken tas bort.²² Tidigare fanns dels en bestämmelse om avvägning mellan behovet av täktmaterialet och den skada som täkten riskerade, dels en särskild stoppregel som innebar att tillstånd inte fick lämnas till täkt som ”kan befaras försämra livsbetingelserna för någon djur- eller växtart som är hotad, sällsynt eller i övrigt hänsynskrävande”.

Även om de allmänna hänsynsreglerna och hushållningsbestämmelserna ska tillämpas, innebär borttagandet av kraven i 9 kap. 6 a §, och särskilt den nämnda stoppregeln, att miljökraven har lindrats väsentligt vid prövning av täkter generellt. Däremot finns nu en ny regel med skarpare krav som gäller för täkt av naturgrus som kräver tillstånd eller anmälan.²³ Sådan täkt är inte tillåten om det är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda annat material, t.ex. krossat berg eller naturgrus från öppnade naturgrustäkter i närheten. Det är då det objektiva behovet av naturgruset som ska bedömas. Vidare finns ett särskilt skydd för områden med naturgrus som är av betydelse för dricksvattenförsörjningen²⁴ eller som utgör en värdefull natur- eller kulturmiljö (även marina miljöer).²⁵

En särskild hänsynsregel finns även för täkt av torv som kräver tillstånd eller anmälan.²⁶ En sådan täkt får inte komma till stånd i en våtmark som utgör en ”värdefull natur- eller kulturmiljö”, en oskarp avgränsning. Våtmarksskyddet gäller även vid den särskilda prövningen av täkt av torv som ska användas för energiändamål.²⁷

Kalkbrott på Gotland (Miljööverdomstolen 2009–10–09 i mål M 350-09)

Miljödomstolen hade avslagit en ansökan från företaget Nordkalk AB om tillstånd att bedriva kalkbrott på Gotland (”Bunge-täkten”). Företaget överklagade, Miljööverdomstolen upphävde domen och gav företaget tillstånd. Domen är omdiskuterad. Enligt Naturvårdsverket är naturvärdena i området unika. De består av omfattande ostörda hållmarks- och våtmarkskomplex med egenartad hydrologi och rik biologisk mångfald. I området förekommer bl.a. nattskärria, ängshök och havsörn. Inom själva täktområdet finns ett antal rödlistade arter, bl.a. den skyddsvärda gaffelfibblan.

²² SFS 2009:649.

²³ 9 kap. 6 b § miljöbalken, Kraven gäller utöver vad som följer av de allmänna hänsynsreglerna och hushållningsbestämmelserna,

²⁴ Dessa kan, till den del de utgörs av naturgrusavlagringar, antas vara samma områden som avses i delmål 1 inom riksdagens miljö kvalitetsmål ”Grundvatten av god kvalitet”.

²⁵ Prop. 2008/09:144, s. 26.

²⁶ Kravet omfattar inte täkter som redan omfattas av tillstånd eller anmälan enligt 9 kap. miljöbalken; övergångsbestämmelserna, p. 1.

²⁷ 7 § 4 st. lagen om vissa torvfyndigheter.

Miljööverdomstolen ansåg bl.a. att det inte fanns någon alternativ plats där kalk av samma kvalitet kunde brytas. Området bedömdes vara av riksintresse för såväl naturvård enligt 3 kap. 6 § som med hänsyn till kalkfyndigheten enligt 3 kap. 7 § miljöbalken. I avvägningen mellan riksintressena enligt 3 kap. 10 § miljöbalken beaktade domstolen att skadorna begränsas till täktområdet medan riksintresseområdet (9000 ha) ”som helhet” inte skulle skadas, att skyddsåtgärder skulle vidtas för att motverka skador på yt- och grundvatten och att bolaget skulle avsätta ett område för att kompensera skadorna på gaffelfibblans livsmiljö. Slutsatsen var att intresset av materialutvinning från hushållnings- och samhällsekonomisk synpunkt vägde tyngre än naturvårdsintressena i detta fall.

Regeringen hade skyddat livsmiljöer i de närliggande områdena Bräntings haid och Bästeträsk som särskilda bevarandeområden (Natura 2000). Här finns flera prioriterade naturtyper, såsom kalkkärr med gotlandsag, nordiskt alvar och västlig taiga. Framför allt kalkkärr med gotlandsag och rikkärr anses känsliga för förändringar i hydrologin. Regeringen hade valt att inte skydda det område där täkten skulle bedrivas, trots att detta sannolikt innehåller samma naturtyper som de utpekade Natura 2000-områdena. Verksamheten var trots det tillståndspliktig enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken, eftersom skyddet för Natura 2000 områden även gäller verksamhet utanför området, om denna stör skyddsvärdena. Miljööverdomstolen ansåg liksom Naturvårdsverket och länsstyrelsen att ”det finns en osäkerhet om föreslagna skyddsåtgärder är tillräckliga”. Domstolen bedömde även att det var ”uppenbart att täktverksamheten i viss mån kommer att ge upphov till effekter på bevarandeområdena i taktens omedelbara närhet”, men ansåg att

”trots de osäkerheter som föreligger vad avser bedömningen av de hydrologiska förhållandena, de planerade skydds- och kontrollåtgärderna bör leda till att effekterna inte påverkar de skyddade livsmiljöerna i området som helhet eller medför att de skyddade arterna utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av arterna i området”.

Domen har överklagats till Högsta domstolen. Frågan om eventuell skada på de särskilda bevarandeområdena borde få stor betydelse för utgången.

MKB och prövningens omfattning

I flera nyligen avgjorda mål om miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet har ljuset riktats mot prövningens omfattning. Frågan har en central betydelse för en ändamålsenlig prövning i enlighet med miljöbalkens syfte. Lagändringen 2005 innebar att prövningen av en befintlig verksamhet kunde begränsas till att endast avse den del som ska ändras (ändringstillstånd). Tidigare öppnades prövningen till att omfatta i princip hela verksam-

heten, inte bara ändringen.²⁸ Den nya ordningen har kritiserats eftersom den inbjuder sökanden till att begränsa en MKB till enbart de frågor som ska bedömas i den aktuella tillståndsprocessen.²⁹ Miljööverdomstolen har reagerat mot detta och slagit fast att det visserligen är sökanden som genom sin ansökan anger ramarna för prövningen, men att det ytterst är tillståndsmyndigheten som är ansvarig för att ta ställning till om den kan ligga till grund för prövningen.³⁰ Underlaget i ansökan måste vara så omfattande att det är möjligt för tillståndsmyndigheten att efter en samlad prövning föreskriva villkor som är relevanta från miljösynpunkt.³¹ Verksamhetsutövaren kan föreläggas att komplettera sin ansökan, med risk att ansökan annars avvisas eller avslås.

Domen om Citytunneln i Stockholm är belysande.³² Den handlar om byggandet av en järnvägstunnel under delar av centrala Stockholm. Banverket hade sökt tillstånd grundvattenbortledning (vattenverksamhet) från en av tillfartstunnlarna. Varken ansökan eller MKB:n omfattade de störningar i form av vibrationer, buller, luftutsläpp m.m. som hörde samman med sprängningar och uttransporter vid själva tunneldrivningen. Miljööverdomstolen menade att även om tillstånd söks för en vattenverksamhet ”bör samtliga hänsynstaganden som har betydelse för människors hälsa eller miljön kunna beaktas vid tillståndsprövningen”.³³ Flera tidigare domar från Miljööverdomstolen går i samma riktning, nämligen att ”prövningen av en tillståndsansökan ska ha en sådan omfattning att relevanta miljömässiga konsekvenser kan beaktas och att det kan tryggas att de också får den reglering som bedöms nödvändig”.³⁴

Miljööverdomstolen ansåg även att frågan om grundvattenpåverkan skulle bedömas samlat för hela tunnelprojektet och inte enbart för den tillfartstunnel som omfattades av ansökan.

Nästa fråga gällde omfattningen av MKB:n. Skulle denna omfatta endast den tillståndspliktiga delen av verksamheten (grundvattenbortledningen) eller verksamheten som hel-

²⁸ Boken, s. 360.

²⁹ Darpö, J., Miljöprövningen i vågskålen – landskampen mellan Finland och Sverige, *JFT* 5/2009, Helsingfors 2009, s. 639.

³⁰ Se t.ex. MÖD 2006-02-03 i mål M 10104-046 om tillstånd att anlägga dammar, där domstolen utvecklar sin principiella syn på prövningens omfattning i förhållande till ansökan. I just detta fall bedömdes inte en allsidig prövning stå i proportion till nyttan med den. Se också prop. 2004/05:129, s. 63.

³¹ Jfr MÖD 2006-11-15 i mål M 255-06 om ombyggnad av färjelägen som kräver tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken. Den icke-tillståndspliktiga färjetrafiken bedömdes vara en ”miljöfarlig” följdverksamhet som skulle beaktas vid prövningen av vattenverksamheten.

³² M 2007-04-20 i mål M 8597-06.

³³ Jfr NJA 2004 s. 590 (I och II).

³⁴ I domen hänvisas till flera av Miljööverdomstolens domar med samma principiella ställningstagande i frågan om prövningens omfattning.

het? Miljöbalkens förarbeten ger inte något klart svar. Miljööverdomstolen gjorde då en fördragsenlig tolkning av EU:s MKB-direktiv,³⁵ som bl.a. anger att exploatören ska beskriva de troliga, mer betydande miljöeffekterna av projektet som helhet. Beskrivningen bör i dessa fall innefatta

”den direkta inverkan, liksom i förekommande fall varje indirekt, sekundär, kumulativ, kort-, medel- eller långsiktig, bestående eller tillfällig, positiv eller negativ inverkan av projektet”.³⁶

Miljööverdomstolen drog slutsatsen att

”det är miljökonsekvenserna i sin helhet av ett projekt som avses i MKB-direktivet och inte endast vissa begränsade miljöeffekter av det. Inte heller finns anledning att anta att beskrivningen av konsekvenserna av ett projekt skulle vara knutna till den del av projektet som är tillståndspliktigt”.

Miljööverdomstolen menade att MKB:n borde ha innehållit uppgifter om lokaliseringen och den närmare dragningen av tunnel, projektets samlade grundvattenpåverkan och de miljöeffekter i övrigt som projektet i sin helhet skulle kunna ge upphov till. Bristerna medförde att Miljööverdomstolen avvisade ansökan.³⁷

Även Regeringsrätten har i ett par mål om rättsprövning av detaljplaner enligt PBL pekat på behovet av MKB och vikten av att en MKB är så omfattande att en fullständig bedömning av ett projekts miljöpåverkan blir möjlig.³⁸

Begreppen gränsvärde och riktvärde utmönstras – kontrollfunktionen lyfts fram i villkoret
I rättsfallet NJA 2006 s. 310 underkände Högsta domstolen utformningen av ett tillståndsvillkor om dokumentation av kemikalier som användes i en industriell process. Villkoret var för otydligt, främst kravet på att verksamhetsutövaren skulle ha ”dokumenterad kunskap” om kemikaliers risker. Med en sådan formulering av villkoret blir det enligt domstolen inte möjligt för tillståndshavaren att se gränsen mot det otillåtna och sanktionerade. Villkoret uppfyllde med andra ord inte tillräckliga krav på rättssäkerhet.

Högsta domstolens syn på villkorsskrivning är principiell och ska alltså inte isoleras till frågan om dokumentation av kemikalier. Många andra tillståndsvillkor är utformade mer eller mindre vagt, ofta beroende på osäkerhetsfaktorer och en komplex verklighet. Det

³⁵ Rådets direktiv 85/337/EEG av den 27 juni 1985 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt, EGT L 175/40.

³⁶ MKB-direktivet artikel 5.1 och bilaga IV, punkt 4.

³⁷ Målet överklagades till Högsta domstolen som ansåg att Miljööverdomstolen avvisat med stöd av fel lagrum, se närmare NJA 2008 s. 748.

³⁸ RÅ 2005 ref. 44 och RÅ 2006 ref.88.

gäller inte minst så kallade riktvärden. Användningen av gränsvärden respektive riktvärden som begränsningsvärden (t.ex. en gräns för utsläpp av visst ämne)³⁹ går tillbaka till 1981.⁴⁰ Riktvärden har, tvärt emot anvisningar i förarbetena till miljöbalken,⁴¹ använts frekvent efter balkens ikraftträdande. I en dom från januari 2009 beskriver Miljööverdomstolen det dåvarande rättsläget:

”Numera anges oftast i tillstånden om ett begränsningsvärde gäller som ett gränsvärde eller ett riktvärde; gränsvärdet definieras som ett värde som aldrig får överskridas och riktvärdet som ett värde som, om det överskrids, ska leda till åtgärder. Genom att ställa dessa definitioner mot varandra ger definitionen av riktvärdet intrycket att det är tillåtet att överskrida värdet om man bara vidtar någon åtgärd för att undvika ett upprepande. För både gränsvärden och riktvärden gäller naturligtvis att begränsningsvärdet inte får överskridas. Riktvärdeskonstruktionen som sådan ger inte svar på frågan inom vilken tid tillståndshavaren ska börja vidta åtgärder eller inom vilken tid åtgärderna ska ha sådan effekt att värdet innehålls. Konstruktionen kan inte anses så konkret och exakt att det objektivt går att konstatera om en överträdelse har begåtts. Riktvärdeskonstruktionen uppfyller därmed inte det krav på rättssäkerhet som följer av att tillståndsvillkor är förenade med stränga sanktioner.”⁴²

Domstolen konstaterade att ”det finns problem från rättssäkerhetssynpunkt med den praxis som nu växer fram med en kategorisering av begränsningsvärden i riktvärden och gränsvärden, och särskilt den flitiga användningen av riktvärden”. Samtidigt framhölls behovet av begränsningsvärden som villkorstyp i många fall. Genom att ange ett värde, t.ex. för utsläpp av ett ämne, lämnar man till verksamhetsutövaren att bestämma hur villkoret ska klaras, genom reningsteknik, ändring i produktionen eller på annat sätt. Systemet är flexibelt samtidigt som gränsen för tillåten miljöpåverkan ligger fast.

Miljööverdomstolen framhåller nu vikten av att kontrollfrågorna framgår av villkoret, även om omfattningen av kontrollen bör tillåtas variera med hänsyn till hur viktigt villkoret är från miljösynpunkt. Villkoret kan innehålla uppgifter om mätfrekvens, tillgänglighet till mätutrustning och utvärdering av kontrollen, t.ex. hur många mätvärden som får

³⁹ I 11 b § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd anges att ett begränsningsvärde är ”den mängd, koncentration eller nivå på utsläppet som inte får överskridas eller underskridas under en eller flera angivna tidsperioder eller på annat sätt som närmare anges i tillståndet. Detta gäller oavsett om begränsningsvärdet har bestämts som gränsvärde, riktvärde eller annat värde. Värdet skall normalt avse den punkt där utsläppet lämnar anläggningen, utan hänsyn till eventuell utspädning”.

⁴⁰ Se Miljööverdomstolen dom 2009-01-29 M 1303-07, där utvecklingen behandlas ingående. Se även boken s. 260.

⁴¹ Prop. 1997/98:45 del 1 s. 171 f. Utgångspunkten är att riktvärden som huvudregel endast bör komma ifråga vid provotidsförordnanden där slutliga villkor ska fastställas senare.

⁴² Miljööverdomstolen dom 2009-01-29 M 1303-07.

eller inte får överskrida begränsningsvärdet. Av praktiska skäl kan däremot detaljerna i kontrollen överlämnas till kontrollprogrammet, ansåg domstolen.

Denna skärpta syn på att kontrollfrågor ska anges i villkoret har tydlig koppling till redan nu gällande lagstiftning. I 22 kap. 25 § första stycket miljöbalken föreskrivs att en dom ”som innebär att tillstånd lämnas skall i förekommande fall innehålla bestämmelser om ... 3. tillsyn, besiktning och kontroll såsom utsläppskontroll med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod ...”. Flera EU-direktiv kräver att kontrollfrågan ska ingå i tillståndet, bl.a. IPPC-direktivet (artikel 9, p. 5):⁴³

”Tillståndet ska innehålla lämpliga krav för utsläppskontroll med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod samt omfatta en skyldighet att till den behöriga myndigheten lämna de uppgifter som är nödvändiga för att kontrollera att villkoren i tillståndet iaktas ...”

Sammanfattningsvis menar Miljööverdomstolen att ”användningen av begreppen gränsvärde och riktvärde bör utmönstras i villkor som innehåller begränsningsvärden och att dessa villkor i stället bör preciseras genom att kontrollen av dem fastställs så att åtminstone kraven i 22 kap. 25 § uppfylls. Hur noggrant kontrollen i övrigt ska anges är en avvägningsfråga.”⁴⁴

Handel med utsläppsrätter

En ny handelsperiod börjar 2013. För att genomföra vissa ändringar i EU:s direktiv om handel med utsläppsrätter,⁴⁵ har även den svenska regleringen ändrats. Tillstånd enligt lagen om handel med utsläppsrätter ska inte bara omfatta utsläpp av koldioxid utan även utsläpp av dikväveoxid och perfluorkolväten. Istället inskränks den individuella prövningen och kontrollen enligt miljöbalken; det går inte att bestämma tillståndsvillkor eller ställa krav vid tillsyn som begränsar utsläpp av dessa ämnen, såvida inte villkoren eller kraven behövs för att hindra betydande lokala föroreningar.⁴⁶

⁴³ EU-kommissionen genomför nu en översyn och omarbetning av ett flertal direktiv, däribland IPPC-direktivet, som innebär skärpningar av kraven på kontroll i tillståndsavgörandena.

⁴⁴ Flera domar av Miljööverdomstolen behandlar denna rättsfråga, se t.ex. dom 2009-01-29 i mål M 1303-07 (begreppet riktvärde i ett villkor angående buller och ersattes med ramar för hur villkoret skulle kontrolleras), dom 2009-01-29 i mål M 3792-07 och dom 2009-10-13 i mål nr M 9999-08.

⁴⁵ Rådets direktiv 2009/29/EG av den 23 april 2009 om ändring av direktiv 2003/87/EG av den 13 oktober 2003 om ett system för handel med utsläppsrätter inom gemenskapen m.m. Se boken avsnitt 13.4.4.

⁴⁶ SFS 2009:1326.

Kemikaliekontroll

Svenska anpassningar till Reach

Svensk lagstiftning har ändrats med anledning av EU:s kemikalieförordning Reach.⁴⁷ Förhållandet mellan svensk rätt och Reach är delvis komplicerat. I vissa fall harmoniserar Reach kraven på kemikalier, vilket innebär att det inte finns något utrymme att ha nationella regler som inskränker eller utökar kraven i de bestämmelserna. Det gäller bl.a. vilken information som ska lämnas till mottagare av en kemisk produkt.⁴⁸ I andra fall finns ett utrymme. Vissa frågor omfattas inte alls av Reach, såsom regleringen av bekämpningsmedel (som däremot är kopplade till andra EU-rättsliga krav).

Normalt bör inte heller Reach hindra miljökrav som är specifika med hänsyn till förhållandena på viss plats eller i viss anläggning. Därför är de allmänna hänsynsreglerna, bl.a. produktvalsregeln i 2 kap. 4 § miljöbalken, oförändrade efter lagstiftningsärendet. I vissa fall kan det vara svårt att avgöra om ett krav är specifikt eller generellt – och allmänt handelshindrande – till sin karaktär.⁴⁹ Det finns dock en viktig begränsning i Reach som alltid gäller, nämligen att förordningen inte ska påverka tillämpningen av EU:s miljölagstiftning. Det gäller t.ex. IPPC-direktivet, ramdirektivet för vatten och art- och livsmiljödirektivet.⁵⁰

Därutöver finns många fall där Reach visserligen täcker området men enskilda artiklar ändå medger nationella avsteg från reglerna. T.ex. innebär inte utredningsskyldigheten beträffande miljö- och hälsorisker i Reach någon skyldighet att utreda klimatpåverkande egenskaper. Förordningen hindrar därför inte att nationella myndigheter ställer sådana krav.⁵¹ Dessutom förutsätter Reach i vissa fall kompletterande nationell reglering, t.ex. sanktioner mot överträdelser av Reach.⁵²

⁴⁷ SFS 2008:240.

⁴⁸ Jfr prop. 2007/08:80, s. 88 och artikel 31-33 Reach.

⁴⁹ Se t.ex. domen om förbud mot vattenskotrar i svenska vatten, C-142/05 *Mickelsson och Roos*, REG 2009, s. 0 (förhandsavgörande) och C-67/97 *Brottmål mot Ditlev Bluhme*, REG 1998, s I-08033 (förhandsavgörande). I båda fallen prövades konflikten enligt artikel 28 och 30 i EU-fördraget. Frågan är hur EU-domstolen skulle bedöma en situation där kraven ställs i varje enskilt fall, men där fallen blivit så många att de påverkar handeln av en viss produkt.

⁵⁰ Artikel 2, punkt 4 Reach.

⁵¹ Prop. 2007/08:80, s. 87.

⁵² Artikel 126 Reach.

Reach har medfört ett flertal lagändringar i framför allt miljöbalken. 14 kap. är nytt. Definitionerna har delvis synkroniserats. Numera definieras ”vara” i balken på samma sätt som i Reach, nämligen som ett ”föremål som under produktionen får en särskild form, yta eller design, vilken i större utsträckning än dess kemiska sammansättning bestämmer dess funktion”. Trots att Reach innehåller ett registreringsystem har Sverige valt att behålla det nationella produktregistret. Anledningen är produktregistrets betydelse som underlag för bl.a. tillsyn, inspektioner och kontrollen av säkerhetsdatablad. Det ger också en överblick om flödena och användningen av kemikalier i Sverige, en funktion som är av vikt för statistiken, det svenska miljömålsarbetet och för forskningen överlag.⁵³ Jämfört med EU-registret fångar det svenska registret upp många fler användningar eftersom det omfattar ämnen ända ner till 100 kilogram.

På grund av utredningskravet i Reach finns inte längre något generellt krav på miljö- och hälsoutredning i 14 kapitlet i balken.⁵⁴ Lagstiftaren förlitar sig på att kunskapskravet i 2 kap. 2 § miljöbalken ska kunna användas för att ställa ytterligare krav i de enskilda fallen.⁵⁵ Vidare har 26 kap. miljöbalken kompletterats med vissa befogenheter och verktyg för tillsynen. Det har även tillkommit nya regler om kemikalierregistreringsbrott, oriktiga uppgifter, bristfällig miljöinformation m.m.

Svensk kemikalielagstiftning om exportförbud strider mot EU-direktiv (EU-domstolens dom den 19 november 2009 i mål C-288/08).

Företaget Nordiska Dental ville exportera amalgam från Sverige för dentalt bruk.⁵⁶ Amalgam innehåller kvicksilver. Sådan export hindrades enligt en huvudregel i 8 § förordningen (1998:944) om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter (nedan kallad ”den svenska förordningen”). Kemikalieinspektionen kan meddela dispens men bara vid ”synnerliga skäl”. Nordiska Dental fick ingen dispens och överklagade till Stockholms tingsrätt. Tingsrätten biföll överklagandet med motiveringen att det svenska förbudet stred mot dels rådets direktiv 93/42/EEG den 14 juni 1993 om medicintekniska produkter och dels den grundläggande regeln om förbud mot exporthinder i artikel 29 § fördraget. Kemikalieinspektionen överklagade till Svea hovrätt, som begärde förhandsavgörande av EU-domstolen.

⁵³ Prop. 2007/08:80, s. 79.

⁵⁴ Det som återstår är bara ett bemyndigade att ställa utredningskrav för sådant som Reach inte täcker.

⁵⁵ Prop. 2007/08:80, s. 87.

⁵⁶ Företaget tillverkade alloy för dentalt bruk och importerade för detta ändamål färdigpackat kvicksilver.

EU-domstolen fann liksom tingsrätten att den svenska regleringen inte var förenlig med direktivet om medicinaltekniska produkter, som i grunden syftar till totalharmonisering. Genom att harmonisera kraven vad gäller säkerhet och hälsoskydd vid användning av medicintekniska produkter, ska direktivet främja fri rörlighet av produkterna inom unionen. Direktivet kräver att produkterna är sådana att de vid användningen inte äventyrar patienters, användares eller andra personers kliniska tillstånd eller säkerhet. Vidare krävs att riskerna med att använda produkterna är ”godtagbara med tanke på fördelarna för patienten och är förenliga med en hög hälso- och säkerhetsnivå”. Kraven ligger till grund för en CE-märkning av produkterna enligt artikel 17 i direktivet. Efter CE-märkning av en produkt får medlemsstaterna inte hindra att denna ”släpps ut på marknaden eller tas i bruk på deras territorium”. Det finns vissa undantag i direktivet men inget av dessa var tillämpliga i målet.

Domen har ifrågasatts. Direktivets syfte var att skydda människors hälsa och säkerhet. Den svenska förordningen skyddar även miljön som sådan. Det är därför anmärkningsvärt att EU-domstolen inte, som hovrätten hade begärt, ville pröva det svenska förbudet mot de allmänna reglerna om förbud mot handelshinder i artikel 29 fördraget och de därtill relaterade undantagen.⁵⁷

Jakt- och viltvård

Följande stycke ersätter första stycket på s. 488 i boken.

När ett rovdjur angriper människa gäller allmänna straffrättsliga principer om nöd som i akuta situationer ger rätt att döda ett angripande djur trots restriktioner i jaktlagstiftningen. Det är däremot inte fråga om nöd om en hund, får eller annat tamdjur hotas av rovdjur. I en sådan situation är det inte en person utan en egendom som kan skadas. Då gäller istället 28 § jaktförordningen som under vissa förutsättningar tillåter att en björn, varg, järv eller lo dödas av tamdjurets ägare eller vårdare (och ibland även andra personer). Det får ske ”i omedelbar anslutning” till att rovdjuret angriper tamdjur, eller om det är uppenbart att ett angrepp är nära förestående. Regeln skyddar inte bara tamdjur som är inhägnade utan gäller t.ex. också om en varg attackerar en hund under jakt. Innan rovdjuret dödas ska man dock försöka skrämja bort det. Här ska man jämföra med EU-rätten. 28 § jaktförordningen är inte kopplad till 23 a § jaktförordningen och därmed inte till de nödvändiga förutsättningarna för skydds jakt i livsmiljödirektivet (se ovan).⁵⁸ Det finns inget juridiskt hinder enligt gällande lagtext mot att döda t.ex. en varg även om stammen

⁵⁷ Jfr 473/98 *Kemikalieinspektionen mot Toolex Alpha AB* [2000] ECR I-05681. Se boken s. 320 f. och Michanek G; Svenskt exportförbud av amalgam strider mot EG-direktiv – analys av EG-domstolsdom, *JP Miljönet*, 2009–12–16.

⁵⁸ Skydds jaksreglerna gäller för arter listade i bilaga 4 a i art- och livsmiljödirektivet. Hit hör björn, varg och lo, däremot inte järv.

skulle vara nästan utrotad i Sverige, således även om dödandet ”försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde”. 28 § jaktförordningen har därmed inte stöd i art- och livsmiljödirektivet.⁵⁹

Regeln i § 28 jaktförordningen är på flera sätt kontroversiell. I grunden handlar frågan om att skydda hotade rovdjurspopulationer utan att det leder till orimliga resultat för den som har tamdjur.⁶⁰

Utvidgat producentansvar

Tidigare var bara producenter av förpackningar för konsumtionsfärdig dryck av plast eller metall skyldiga att ha ett godkänt insamlingssystem. Efter en lagändring 2008 av 15 kap. 7 a § miljöbalken utvidgades skyldigheten till att gälla även producenter av andra förpackningsslag liksom producenter av papper.⁶¹

Prövning

C-263/08 Djurgården – Lilla Värtan (DLV-målet)

Genom domen i det så kallade DLV-målet tvingar EU-domstolen Sverige att utvidga kretsen av miljöorganisationer som har rätt att överklaga. Bakgrunden i målet var att Stockholms kommun hade ingått ett avtal med ett kraftbolag om att anlägga en bergtunnel i syfte att ersätta högspänningsledningar i luft med ledningar i mark. Arbetena skulle bl.a. innebära att grundvatten måste ledas bort, en vattenverksamhet som Miljödomstolen gav tillstånd till. Föreningen Djurgården–Lilla Värtans Miljöskyddsförening överklagade till Miljööverdomstolen som avvisade överklagandet med motiveringen att miljöskyddsföreningen inte uppfyllde kravet i 16 kap. 13 § miljöbalken på minst 2000 medlemmar.⁶²

⁵⁹ Enligt 28 c § jaktförordningen ska Naturvårdsverket ”fortlöpande bedöma om möjligheten att döda rovdjur ... försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde eller annars används i stor omfattning. Om Naturvårdsverket bedömer att så är fallet ska verket genast anmäla detta till regeringen”. Det är möjligen denna ”praktiska lösning” som gör att EU-kommissionen, efter samtal med Jordbruksdepartementet, tycks godta den svenska regleringen. Ser man till EU-domstolens krav i flera domar på att nationell lagtext måste tydligt avspegla bestämmelser i direktiv, är det mycket osannolikt att domstolen skulle komma till samma slutsats som Kommissionen när det gäller analysen av 28 § jaktförordningen.

⁶⁰ Intressekonflikten var tydlig i rättsfallet NJA 2004 s. 786. Den person som hade skjutit en varg som angrep får friades i tingsrätten och hovrätten men fälldes i Högsta domstolen. Därefter mjukade regeringen upp ordalydelsen i 28 § jaktförordningen.

⁶¹ SFS 2008:640.

⁶² Boken, s. 373 ff.

Föreningen överklagade avvisningsbeslutet till Högsta domstolen som begärde ett förhandsavgörande från EU-domstolen.

Prövningen av vattenverksamheten omfattades av MKB-direktivet. Artikel 10a i direktivet ålägger medlemsstaterna att under vissa förutsättningar ge den berörda allmänheten

”inom ramen för den relevanta nationella lagstiftningen ... rätt att få den materiella eller formella giltigheten av ett beslut ... prövad i domstol eller något annat oberoende och opartiskt organ som inrättats genom lag”.

En av Högsta domstolens frågor var om ”små lokalt etablerade miljöskyddsföreningar” har rätt att delta i den beslutsprocess som har samband med MKB, ”men inte en sådan rätt att överklaga som avses i artikel 10a”. EU-domstolen menade att visserligen överlåter MKB-direktivet till nationella lagstiftare att fastställa eventuella krav som ska vara uppfyllda för att en icke-statlig miljöorganisation ska anses ha rätt att överklaga, men de nationella reglerna måste säkerställa dels en omfattande rätt till rättslig prövning och dels att EU-rätten får en ändamålsenlig verkan. Domstolen accepterar att det ställs vissa krav på organisationerna, t.ex. ett lägsta medlemsantal, för att försäkra sig om att föreningen verkligen existerar och bedriver verksamhet. Men klagorätten får inte begränsas med motiveringen att de berörda personerna redan har beretts tillfälle att yttra sig genom deltagande i beslutsprocessen enligt bestämmelserna i MKB-direktivet.

Vidare får inte kravet på lägsta antal innebära att de lokala föreningarna berövas all rätt till prövning. MKB-direktivet rör inte bara verksamheter av regional och nationell betydelse utan även mer begränsade verksamheter som lokala föreningar är bättre skickade att ta hand om. Argumentet att lokala föreningar kan vända sig till någon central förening som uppfyller miljöbalkens kriterier och be dem väcka talan duger inte, eftersom dessa centrala föreningar dels kanske inte har samma intresse av att befatta sig med en verksamhet av begränsad betydelse, dels riskerar att få ta hand om flera liknande ärenden, bland vilka de kommer att behöva göra ett urval enligt kriterier som inte kan kontrolleras. Ett sådant system leder till att vissa fall av talan på miljöområdet kommer att prioriteras på bekostnad av andra, vilket strider mot Århuskonventionen.

Domen innebär att kravet i 16 kap. 13 § miljöbalken på minst 2000 medlemmar måste tas bort. Domen innebär också att inte bara stora, utan även små och lokala miljöföreningar redan nu kan överklaga tillståndsbeslut som rör deras verksamhetsområde.⁶³

Miljöskadestånd och miljöskadeförsäkringar

Miljöskadeförsäkringen och saneringsförsäkringen försvinner

Reglerna om miljöskadeförsäkring (skadeståndssituationer) och saneringsförsäkring (vid efterbehandling av förorenade områden) har upphävts. Motiven tas upp i propositionen. Miljöskadeförsäkringen har använts i blygsam omfattning, men det finns inte någon tydlig förklaring till varför det är så. Det anses hur som helst inte rimligt att de verksamhetsutövare som bedriver miljöfarlig verksamhet ska betala avgifter till försäkringen och att staten ska organisera en ersättningsordning som inte utnyttjas i praktiken.⁶⁴

Saneringsförsäkringen har använts bara i något högre utsträckning än miljöskadeförsäkringen. I snitt har det från försäkringen utbetalats cirka 1 miljon kronor om året. Utvecklingen inom EU med anledning av miljöansvarsdirektivet kan leda till annat finansieringssystem i framtiden.⁶⁵

⁶³ Domen analyseras i Darpö, J, *Behövlig bakläxa i EG-domstolen*, (091207), www.jandarpo.se.

⁶⁴ Prop. 2008/2009:217, s. 13 f, jfr s. 436 i boken.

⁶⁵ Prop. 2008/09:217, s. 15 f.